

Ob 70-letnici poboja dvajsetih tal

»Nihče ni tako brezumen, da bi mu bila vojna ljubša kot mir, v miru sinovi pokopavajo svoje očete, v vojni očetje pokopavajo svoje sinove!« HERODOT

Mernikova, po domače Ramšakova, kmetija na Padeškem Vrhu že od nekdaj kljubuje ledenim severnim vetrovom in pozdravlja pohorske pomladi. Na začetku 20. stoletja je na tej domačiji živila srečna družina z devetimi otroki, petimi fanti in štirimi dekleti. Večina otrok, med katerimi so bili tudi trije sinovi: Anton, Jurij in Franc, je odšla od doma že pred drugo svetovno vojno.

Anton je bil najstarejši Mernikov sin. Bil je šolan človek, končal je gimnazijo in trgovsko šolo. 27. februarja leta 1935 je pred oltar popeljal svojo zaročenko Emo Korošec, po domače Likuževo Emico. Njena mama Antonija je imela na Kunigundi svojo gostilno. Ramšakov Tonček je počasi prevzel gostilno, hkrati pa je postal tudi tamkajšnji trgovec. Poznali so ga kot zelo razumevajočega, zaupljivega in poštenega človeka. Bil je eden prvih aktivistov OF Zreškega Pohorja in vodja odbora Osvobodilne fronte pri Sv. Kunigundi na Pohorju (8. maja 1954 so na volilnem zboru sklenili, da se kraj preimenuje v Gorenje.). Mernik je vzpostavil vezo s partizani že konec oktobra 1942, ko je borce 1. Pohorskega bataljona oskrbel s hrano in tobakom (ti borci so žal januarja 1943 padli pri Osankarici). Poročila orožniških postaj pričajo o njegovi nadaljnji aktivnosti. Partizanske borce je 1. junija 1943 oskrbel s kar 6400 cigaretami, z moštom, s kruhom in celo s cigarami. Pri njem so se na sestankih zbirali njegovi somišljeniki in tudi novinci, ki so se želeli aktivno vključiti v partizanske enote na Pohorju. Vsi rekrutiranci so morali poznati prepoznavno geslo: »Imate še uro, ki sem vam jo zastavil!« Odgovor se je glasil: »Ne, banditi so mi jo vzeli!«. Nemci so januarja 1944 Antona aretirali in ga ustrelili 9. marca 1944 med dvajsetimi talci v Zrečah. Njegova žena Ema Mernik in njena mati Antonija Korošec sta bili prav tako zaprti.

V hiši spodaj levo je bila med vojno trgovina, v kateri je delal Anton Mernik. V hiši nad njo je imela gostilno Antonija Korošec, po domače Likuž.

Jurij Mernik se je priženil na Martjakovo posestvo v Koroški vasi, kjer je dobro gospodaril. Z ženo Nežo sta imela pet otrok, štiri sinove in eno hčer. Vsi Jurijevi sinovi so do junija 1943 obiskovali osnovno šolo na Kunigundi. V noči na 24. junij 1943 so partizani na Kunigundi priredili politični miting, ki se ga je udeležil tudi domačin Boris Winter. Po končanem mitingu so razbili šipe na šoli in jo zaradi poučevanja v nemškem jeziku požgali. Tudi Ramšakov Jurček je bil aktivist in član odbora OF na Gorenju. Partizanom je pomagal z živežem in obleko. Septembra 1943 je borce oskrbel s telico in z ostalim živežem. Že na začetku vojne ni odobral okupacije. Nekega večera je vpričo ljudi s pletilno iglo prebodel Hitlerjevo sliko na koledarju in jo scefal na drobne koščke. Gestapo (nemška tajna državna policija) je odkril tudi Jurijevo sodelovanje s partizani in ga zaprl. Jurij Mernik je bil ustreljen med talci v Zrečah.

Franc Mernik se je pred vojno priženil k Sevškovi Lojzki v Božje. V gibanju je sodeloval že od vsega začetka, hodil je na sestanke Osvobodilne fronte k bratu Tonetu na Gorenje in partizanom pomagal s hrano in z obleko. Franca so gestapovci prijeli marca 1944, ga najprej odpeljali v vitanjske zapore in ga strahotno mučili. Z lastno krvjo je na steno zapisal: »Toliko krvi mi je že steklo od mučenja ...!« Iz Vitanja so ga odpeljali v mariborske zapore, kjer je svoji ženi Lojzki ob obisku naskrivaj predal listič, na katerem je pisalo: »Draga žena! Ti ne veš, kako zelo nas mučijo. Na golih prsih nam utrinjajo goreče cigarete in dan za dnem nam pri zaslišanjih z žarečimi kleščami vlečejo prste na razgret kuhalnik. Pulijo nam nohte s prstov. Dobro mi vzgajaj sina in hčerko, če se ne bova več videla. Tebe, oba otroka in vse domače iskreno pozdravlja tvoj mož Franček.« Franca Mernika so Nemci ustrelili 16. junija 1944 v Framu.

Mernikom je pri delu pomagal kmet **Jožef Kropelj**, po domače Kuglar, iz Koroške vasi št.12. Poleg kmetovanja se je ukvarjal z izdelovanjem krst, s svojo harmoniko je zaigral na marsikateri poroki, celo zobe je znal ljudem izdirati. Bil je zelo zanesljiv član OF, v čigar hiši so večkrat prenočili partizanski ranjenci in novinci. Kuglarja so Nemci aretirali 13. januarja 1944, naslednji dan pa so v Zreče odpeljali še njegovo celotno družino. Sedem otrok skupaj z mamo in s staro mamo so do večera zasliševali v starem župnišču, potem so jih selili v razne zapore. Vsi so nacistično nasilje preživeli in se štirinajst dni pred koncem vojne vrnili na svoj dom. Jožefa Kropelja so Nemci zaprli v mariborske zapore in ga ustrelili kot talca 9. marca 1944 v Zrečah.

Kako je prišlo do zaprtja Mernikovih bratov in ostalih aktivistov na našem območju? V začetku januarja 1944 je bil štab Pohorskega odreda lociran pri kmetu Urbancu, v Lehnu 17 nad Ribnico. Iz Koroškega odreda so z namenom zaslišanja dveh osumljenih partizanov prišli trije vodilni možje osvobodilnega gibanja. Iz tega zaslišanja je bilo zelo čudno zaključeno, da naj bi bili vsi partizani, ki so prihajali iz Slovenskih goric na Pohorje, »plavogardistično« usmerjeni (plava garda = slovenski četniki). In ravno tistega dne, 4. januarja 1944, je kurir Vinko Vukovič, pekovski pomočnik iz Male Nedelje, iz Slovenskih goric čez Skomarje v Pohorski odred pripeljal skupino novomobilizirancev. Vse so aretirali in jih začeli zasliševati. Med nestrokovnim in neregularnim postopkom so zasliševalci s pomočjo različnih oblik prisile dobili zelene odgovore. Vukovič-Guzej je npr. kar za vse svoje sodelavce dejal, da so plavogardisti oziroma gestapovski agenti. Ob zaslišanju je k Urbancu prihitel 15-letni kmečki fant in sporočil, da iz doline prihajajo Nemci. Borci so šli na položaje, Vukovič in še en partizan, ki nista bila zvezana, sta izkoristila ugodno priliko in zbežala. Partizani so za njima streljali, vendar brez uspeha. Zaradi nastalih neugodnih razmer so partizani štiri osumljene borce in štiri novince ustrelili in jih z gospodarskim poslopjem vred zažgali, da jih sovražnik ne bi identificiral. Kot priča nemški dokument, je Vukovič pribežal v Radvanje, kjer so ga prijeli Nemci. Gestapu v Mariboru je podal obširno izjavo in posredoval vsa imena partizanskih sodelavcev za vso pot novačenja iz Slovenskih goric čez Sv. Kunigundo (Gorenje), Koroško vas, Skomarje, do Resnika. Po vojni je izdajalec Vinko Vukovič - Guzej zbežal v Francijo.

Gestapo je v takratnih akcijah zaprl še več ostalih sodelavcev OF na območju občine Zreče.

12. januarja 1944 so nacisti na Skomarju prijeli **Pavla Mikeka**, ga 18. februarja 1944 odpeljali v Dachau, kjer je umrl septembra istega leta.

Talcev v Zrečah

Pavel je večkrat skrbel za partizanske ranjence in jih zdravil. Čez dan jih je skrival v jarku pri svojem mlinu. V noči na 13. januar 1944 so pri Kropēju prijeli Ivana Zemljiča, ki so ga Nemci prav tako poslali v Dachau. Zemljič je bil dijak kmetijske šole v Mariboru, ki je kot rekrut pri Kropēju čakal na nadaljnjo zvezo s pohorskimi partizani. Aretirali so tudi aktivista **Jožeta Pačnika**, po domače Sp. Vidmarja z Resnika, hišna št. 19, in ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. V evidenci jetnikov iz Dachaua lahko pod imenom *Patschnik Josef* in rojstnim datumom 23. feb 1890 najdemo njegovo jetniško številko 66669, ki ga je spremljala od prihoda 8. aprila 1944 do 17. avgusta 1944, ko je bil premeščen v taborišče Mauthausen, od koder se ni več vrnil.

Usodni 9. marec 1944

Vzrok za streljanje talcev v Zrečah je bilo nemško maščevanje nad »ekonomsko« akcijo, ki so jo partizani izvedli 9. novembra 1943 zvečer pri Grundnerju v Loški Gori. V tej akciji sta bila ustreljena posestnik, gostilničar in trgovec Gustav Puckl, krajevni vodja Štajerske domovinske zveze (*Steirischer Heimatbund*) v Zrečah in njegova žena Henrieta (Rika) Puckl Grundner, vodja krajevnega urada za ženske. Načeloma je veljalo pravilo, da bo za vsakega ubitega Slovenca v nemški službi »v povračilo« usmrčeno po pet talcev. V »zreškem zločinu« so se Nemci z generalom Rössenerjem na čelu maščevali še huje. Za vsakega od zakoncev Grundner je moralo pasti po deset talcev.

niške proge na morišče. Postavili so jih v vrsto in jim zavezali oči. Usmrtitvi so morali prisostvovati civili, med njimi tudi stari Mernik, ki je lahko samo nemo in brezmočno stal ob robu in opazoval, kako Nemci pobijajo njegova sinova. Zagrmeli so strelji, talci so padli, toda Ramšakov Tonček še ni bil mrtev. Gestapovski zdravnik ga je pokončal s tremi strelji v tilnik.

- 17. Konek Alojz, roj. 1. 6. 1904 in Neveces Landstrassen, ungarisch Auslandsdeutscher
- 18. Kropelj Josef, roj. 16. 9. 1908 in Kärntenhof, Landstrassen, Kärntenhof 47, Gem. Hohenstein, Kreis Marburg-Land.
- 19. Leskovec Peter, roj. 12. 10. 1905 in Selnik, Landstrassen, ungarisch Auslandsdeutscher
- 20. Mernik Anton, roj. 16. 9. 1900 in Pöchlberg, Landstrassen, Kärntenhof 40 B, 13, Kreis Marburg-Land.
- 21. Mernik Georg, roj. 13. 4. 1903 in Kärntenhof, Landstrassen, Kärntenhof 40, Gem. Hohenstein, Kreis Marburg-Land.
- 22. Miklauer Johann, roj. 5. 9. 1914 in Dornsdorf, Landstrassen, Dornsdorf 4, Gem. Rast, Kreis Glin.

Med dvajsetimi talci so bili trije občani takratne občine Zreče – Hohenstein.

Talce, ustreljene v Zrečah, so po vojni prekopali v dva grobova na starem pokopališču v bližini reke Dravinje, kjer so jim postavili tudi spomenik. Na mestu poboja, ob stari cesti iz Zreč na Dobrovo, je bilo prvotno postavljeno kamnito spominsko obeležje, ob urejanju in asfaltiranju nove ceste pa so uredili prostor za nov, sodoben spomenik, ki so ga odkrili ob dnevu mrtvih leta 1973. Skulptura je bila delo akademskega kiparja Vasilija Četkoviča. Leta 1985 je ZZB NOV Slovenske Konjice postavila spominski plošči na Ramšakovi in Likuževi hiši. Posmrtno ostanke talcev so še drugič prekopali na novo pokopališče v Zrečah, kjer Občina Zreče pri sedanjem spomeniku talcem vsako leto organizira žalno spominsko svečanost.

Danijel Leva Bukovnik

Spomenik dvajsetim talcem na novem pokopališču v Zrečah.

Spomin na talce še vedno živ

9. marca 2014, 70 let po tem tragičnem dogodku se je prav ob 10. uri začela sveta maša za mrtve talce in vse njihove svojce v župnijski cerkvi v Zrečah. Bogoslužje je vodil domači župnik Peter Leskovec ob somaševanju župnika Stanka Krajncja iz župnije sveta Kunigunda, iz katere so bili doma trije talci. Po maši, ki je bila dobro obiskana, je sledila komemoracija na pokopališču kjer je pokopana večina talcev. Slovesnost je potekala v organizaciji Občine Zreče ob sodelovanju Zveze borcev Zreče za vrednote NOB Slov. Konjice, Osnovne šole Zreče in Mešanega pevskega zbora Jurij Vodovnik Zreče. Letošnji govornik je bil župan Občine Zreče mag. Boris Podvršnik, ki je v svojem govoru osvetlil takratni težek čas vojne, povojne dogodke in potrebnost sprave, ki bo gotovo odprla novo poglavje naše zgodovine.

Zelo ganljiv je bil dogodek, ko so učenci osnovne šole ob melodiji *Lipa zelenela je*, ki jo je na flavto zaigrala učenka Ana Retuznik, za vsakega talca na grob položili rdeč nagelj. MePZ Jurij Vodovnik je poleg državne himne zapel še dve domovinski pesmi. Komemoracijo je vodila Urška Firer. Obisk svojcev in številnih drugih udeležencev je pokazal, da talci še živijo v spominu svojcev in mnogih Zrečanov.

Martin Mrzdovnik

Objava o smrtni obsodbi 39 talcev (20 so jih usmrtili v Zrečah, ostale v Šmartnem oziroma v Trbovljah).

9. marca 1944 zjutraj so v mariborskih zaporih vkleli 20 trpinov, po dva in dva, in jih s kamionom odpeljali v Zreče na usmrtitev. Čeprav je vožnja trajala dolgo, je bila želja talcev, da se nikoli ne bi ustavili. Tovorjak je naposled počakal pri cerkvi v Zrečah, kjer je skupina jetnikov s težavo poskakala na cesto. Trije med njimi so ponovno in zadnjič videli svoj domači kraj. V spremstvu močne straže je kolona odšla čez želez-